

Branimir Banović

Institut za migracije i narodnosti

Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

Primljeno: 31.12.1991.

STRUKTURALNE PROMJENE KAO INDIKATOR POSLJERATNOG SOCIOEKONOMSKOG POLOŽAJA EMIGRACIJE IZ JUŽNOSLAVENSKIH ZEMALJA U AUSTRALIJI

SAŽETAK

Polazeći od primarnih izvora (statistike zemlje useljenja) prezentiranim se tekstom pokušalo ukazati na određene strukturalne promjene kao indikatore recentnog socioekonomskog položaja emigracije iz jugoslavenskih zemalja (teritorij bivše Jugoslavije) u Australiji. Poznata je, naime, činjenica da neki elementi demografske strukture (osobito njen ekonomski segment) mogu biti relativno pouzdani, iako ne i jedini pokazatelji socioekonomskog položaja stanovništva određenog prostora. U konkretnom slučaju ta se analiza odnosi na doseljeničku populaciju s južnoslavenskog prostora u Australiji. U toj se zemlji, prema posljednjem popisu pučanstva (Census '86) nalazilo blizu 180.000 (zajedno sa svim generacijama 350.000) doseljenika s područja Jugoslavije, od čega je na Hrvate otpadalo preko 50%. Zbog neobuhvatnosti i nedovoljne diverzificiranosti australijske imigracijske statistike koja, bez obzira na različitu nacionalnu pripadnost doseljenike iz Jugoslavije kontinuirano vodi pod skupnim nazivom "Jugoslaveni" (djelomični presedan u tom pogledu čini tek posljednji popis pučanstva) zasad nije moguće cjelovito analizirati socioekonomski položaj Hrvata na tom kontinentu. Međutim, polazeći od broja hrvatskih doseljenika kao i njihova udjela u ukupnoj masi emigranata s južnoslavenskih prostora, ostaje činjenica da se suvremeni socioekonomski položaj, viđen kroz prizmu određenih strukturalnih promjena, ponajviše odnosi upravo na taj dio doseljene populacije.

Uvod

Poznata je činjenica da neki elementi demografske strukture, posebice njen ekonomski segment (npr. kretanje broja uposlenih, omjer muškoga prema ženskom dijelu populacije unutar ukupne mase zaposlenih, sektorska distribucija radne snage, promjene u kvalifikacijskoj strukturi, i dr.) mogu biti relativno pouzdani, premda ne i jedini, pokazatelji socioekonomskog položaja pučanstva određenog prostora. Moglo bi se ustvrditi da je pouzdanost spomenutih pokazatelja (indikatora) upravo proporcionalna vremenskom rasponu opservacije. Drugim riječima, određeni elementi strukture bit će to vjerniji pokazatelji socioekonomskog položaja pučanstva nekog prostora što se njihove razvojne promjene prate u većem vremenskom rasponu.

Polazeći od primarnih izvora (imigracijska statistika zemlje useljenja) spomenuta metoda čini se osobito pogodnom za utvrđivanje socioekonomskog položaja iseljeničke populacije u prekomorskim, ali i drugim zemljama useljenja. U prilog navedenoj tvrdnji, uz ostalo, govori i činjenica da su, u uvjetima teške ekonomske situacije zemlje emigracije, sociološka metoda, odnosno njen instrumentarij (ankete, upitnici, i dr.) organizacijski teško provedivi zbog relativno visokih troškova putovanja i boravka u prekomorskim iseljeničkim sredinama.

Uz navedeno, valja istaknuti da, bez obzira na stvarne znanstvene i političke potrebe Republike Hrvatske, suvremeni socioekonomski položaj hrvatskog doseljeničtva u Australiji zasad nije moguće zasebno (izdvojeno) cjelovito i preciznije odrediti mahom zbog neobuhvatnosti i nedovoljne diverzificiranosti australijske imigracijske statistike. Citirani nedostaci odnose se i na australijske popise pučanstva koje se, bez obzira na različitu nacionalnu pripadnost, doseljenika iz jugoslavenskih zemalja, kontinuirano vode pod skupnim nazivom "Jugoslaveni". Izuzetak u navedenom pogledu čini tek posljednji popis stanovništva (Census 1986). Međutim, i u njemu se socioekonomski kompleks strukture tretira na isti način. Tako je zasad, bar s pozicija primarnih izvora, teško moguće znanstveno analizirati socioekonomski položaj Hrvata u Australiji. Ipak, s obzirom da Hrvati u Australiji čine većinu u odnosu na ukupan broj emigranata iz ostalih jugoslavenskih zemalja, ostaje činjenica da se recentni socioekonomski položaj viđen kroz prizmu određenih strukturalnih promjena ponajviše odnosi upravo na taj dio doseljene populacije.

Kako bismo spomenute indikatore, kao svojevrzne pokazatelje socioekonomskog položaja emigranata iz jugoslavenskih zemalja u autohtonoj sredini, što realnije prikazali pokušali smo, uz ostalo, međusobno usporediti i vrednovati (valorizirati) sektorsku i kvalifikacijsku strukturu triju vodećih europskih doseljeničkih skupina (iz Italije, Jugoslavije i Grčke), pri čemu su relevantni elementi australijske strukture poslužili kao baza usporedbe.

* * * * *

Prema službenoj imigracijskoj statistici u Australiji se, mahom kao kumulativni odraz minulih razdoblja, neposredno poslije drugoga svjetskog rata nalazilo blizu 7.500 doseljenika iz jugoslavenskih zemalja. Od tog je broja približno 85% činila hrvatska emigracija pretežno iz Dalmacije (14:11-12). Navedeni postotak Hrvata u nacionalnoj strukturi doseljenika iz jugoslavenskih zemalja bio bi jamačno znatno veći da je službena imigracijska statistika obuhvatila i 10.000 hrvatskih izbjeglica koji su, posredovanjem Agencije UN za izbjeglice i raseljene osobe, odnosno raznim projektima australijskih vlasti, uselili u tu zemlju (17:37). Stoga ne začuđuju procjene mnogih subjekata (hrvatska iseljenička udruženja, Hrvatska matica iseljenika, istaknuti znanstveni radnici i dr.) prema kojim ih je, uračunavši sve generacije, bilo bar tri do četiri puta više. Prema tome, s obzirom na gotovo homogenu nacionalnu strukturu, kakva je bila od završetka drugoga svjetskog rata do šezdesetih godina (otvaranje jugoslavenske granice), valja uočiti da, tretirajući socioekonomski položaj doseljenika iz jugoslavenskih zemalja, *de facto* tretiramo socioekonomski položaj Hrvata.

Od spomenutog broja ustanovljenog službenom imigracijskom statistikom 1947, na uposljeni dio doseljeničke populacije otpadalo je blizu 70%. Uz relativno mali broj starijih

muškaraca i djece, najveći dio uzdržavane rane imigracije činile su žene. Drugim riječima, omjer zaposlenog dijela doseljenika iz Hrvatske i drugih jugoslavenskih zemalja prema uzdržavanom dijelu, početkom poslijeratnog razdoblja, iznosio je 70%:30% (9:43). Interesantno je da isti omjer u to vrijeme nalazimo i u hrvatskih doseljenika na susjednom Novom Zelandu, što upućuje na sličnost struktura našega ranog doseljeničtva u obje zemlje. S druge strane, spomenuti omjer i u jednoj i u drugoj zemlji ukazuje na nerazvijenu i relativno primitivnu socioekonomsku strukturu naše rane doseljeničke populacije, koja je nastala mahom kao posljedica lančane migracije, tj. dolaskom većeg broja mladih i neoženjenih seljaka, iz ruralnih područja obale i otoka, koji su u te zemlje pristigli ne kaneći se u njima trajno naseliti.

Zbog poznatih razloga pedesetih i šezdesetih godina, za razliku od susjednoga Novog Zelanda, u Australiju se useljava jedan veći broj emigranata iz Hrvatske i Makedonije (znatno manje iz Srbije i Slovenije), različitih nacionalnosti, zanimanja i stupnja obrazovanja. Na taj način, kao i postupnim prerastanjem imigranata u kategoriju trajnog iseljeničtva, omjer između radnoaktivnog i uzdržavanog dijela doseljene populacije, zajedno s njihovom demografskom, posebno ekonomskom i socioekonomskom strukturom, počeo se prilično brzo mijenjati. Te su se promjene, uz ostalo, odrazile na strukturu i u strukturi uposlenog dijela imigracije prema sektorima djelatnosti. Da bismo navedene tvrdnje potkrijepili dokazima usporedit ćemo, uz neke druge relevantne indikatore, sektorsku strukturu doseljenika iz jugoslavenskih zemalja 1947. i 1986.¹

Godine 1947. omjer između zaposlenoga i uzdržavanog dijela doseljene populacije iznosio je, kao što smo ustanovili, 70%:30%. Međutim, već 1971. taj se omjer mijenja u 52%:48% (sličan se omjer zadržao sve do recentnog vremena), što upućuje na pozitivne promjene, ne samo na relaciji uposleno-uzdržavano doseljeničtvo, već i na porast životnog standarda imigranata, a tim i na njihovu adaptibilnost, odnosno uključivanje u suvremene ekonomske i društvene tokove Australije (1:91). Doduše, spomenuti omjer još je uvijek daleko od australskog (44,3% aktivnog prema 55,7% uzdržavanog stanovništva), ali je zato osjetno ispred grčkog a vrlo je blizu omjeru brojčano vodeće talijanske etničke zajednice (16:16).²

Usporedo s tim bitnim pozitivnim promjenama, tekao je i proces (trend) razmjerno brzog porasta broja doseljenika (pretežno iz Hrvatske), što je znatno popravilo doseljeničku demografsku strukturu i podiglo udio žena u kontingentu radnoaktivne populacije imigranata. Primjerice navodimo da je udio uposlenih žena u ukupnoj masi radnoaktivnih emigranata s područja Jugoslavije godine 1947. iznosio svega 3,9%.³ Međutim, 1986. taj se udio, zahvaljujući prije svega kontinuiranom doseljavanju Hrvatica, popeo na 17,1%, što je impozantan, iako ni izdaleka zadovoljavajući porast od gotovo 450%.⁴ To je svakako

1 Vidi tablicu 1

2 Usporedi australsku imigracijsku statistiku unutar Censusa 1947. 1971. i 1986 (posljednji popis pučanstva Australije).

3 Vidi tablicu 1.

4 Isto

još jedan od pokazatelja pozitivnih promjena koje su se poslije drugoga svjetskog rata zbile unutar naše doseljeničke strukture.

S druge strane, spomenuti pozitivni trend povoljno je djelovao i na ukupnu promjenu poslijeratne socioekonomske strukture doseljenika, znatno pridonijevši njihovu adekvatnijem uklapanju u ekonomske i društvene tokove autohtone sredine. Uzgred, ni druge vodeće europske etničke zajednice i skupine (uz Talijane i Grke, doseljenstvo iz jugoslavenskog prostora treće je po veličini) Australije nisu u tom pogledu stagnirale. Naprotiv, neke su, npr. poput Grčke, u istom vremenu ostvarile i spektakularnije rezultate.⁵

Uz navedene, bitno pozitivne promjene, svjedoci smo i osjetnog pada broja uposlenih doseljenika u sektoru primarnih djelatnosti. Spomenuti je pad 1986. u odnosu na 1947. iznosio čak više od 300%.⁶ To opadanje broja uposlenih u sektoru primarnih djelatnosti najuže je vezano za znatno smanjenu aktivnost pretežito hrvatskih doseljenika u poljoprivredi (u svjetskim razmjerima inače sasvim prirodan proces) i rudarstvu, dakle, u sferi dotad njihova tradicionalnog interesa. Razloge toj značajnoj izmjeni u domeni tradicionalnih poslova našeg doseljenstva prije svega valja potražiti u njihovoj društvenoj adaptaciji i stečenom socijalnom statusu te u mogućnostima zapošljavanja u manje napornim i unosnijim zanimanjima izvan spomenutih oblasti primarne djelatnosti. S druge strane, relativno visoka ulaganja koju suvremena poljoprivreda zahtijeva, niska akumulativnost i propulzivnost u odnosu na neke druge privredne grane, ovisnost o klimatskim, pedološkim, hidrološkim i drugim uvjetima prirodne sredine, konstantno niske cijene poljoprivrednih proizvoda u Australiji, brojne recesije koje u suvremenim australijskim društveno-ekonomskim uvjetima najneposrednije i najbrže pogađaju upravo poljoprivredu, uza sve veću primjenu mehanizacije i suvremenih agrotehničkih mjera koje općenito restriktivno djeluju na nivo uposlenih u tom segmentu privrede, postali su glavnim uzrocima opadanja broja uposlenih doseljenika u toj djelatnosti. Pored toga, za razliku od predratnog razdoblja, u poplavi poslijeratnog doseljavanja (posebice u recentnom vremenu), manje je bilo onih kojima je poljoprivreda bila osnovno zanimanje, kao i onih koji su se u toj djelatnosti željeli zaposliti. O tome ponajbolje svjedoči vrlo veliki skok zaposlenih u industriji 1986. u usporedbi sa 1947.⁷ Tražeći i uglavnom nalazeći zaposlenje u urbanim sredinama (industrija i uslužna djelatnost) Australije, posebno u Melbourneu, Sydneyu i Perthu ili u suburbijским naseljima na rubnim područjima spomenutih velegradova, novopridošla emigracija stubokom je izmijenila tradicionalnu strukturu zaposlenih doseljenika, mahom Hrvata iz Dalmacije (17:22).

Zbog navedenih razloga u poslijeratnom se razdoblju drastično počeo smanjivati i broj uposlenih emigranata u rudarstvu, inače tradicionalnom zanimanju ranih, najvećim dijelom hrvatskih doseljenika iz Dalmacije. Spomenuti pad, uspoređujući 1947. sa 1986. iznosio je čak više od 2000%. Naime, 1947. u toj je oblasti radilo 10,2% od ukupno uposlenih doseljenika, a 1986. samo 0,5%.⁸ Boulder i Kalgoorlie u Zapadnoj Australiji te čuveni Broken Hill u Novom Južnom Walesu, najpoznatiji rudarski reviri te zemlje, ostali su

5 Vidi tablicu 2.

6 Usporedi tablicu 1.

7 Vidi tablicu 1.

8 Isto.

tek uspomena na mukotrpnu prošlost naših dalmatinskih doseljenika. Nove generacije Hrvata rođenih u toj zemlji, zajedno sa zaista imponzantnom masom poslijeratne emigracije (Hrvati i Makedonci) okrenuli su se relativno lakšim i unosnijim poslovima (zanimanjima) u industriji i građevinarstvu, odnosno općenito prema sektoru sekundarnih djelatnosti. Da je tome doista tako svjedoče i podaci imigracijske statistike te zemlje. Prema tim pokazateljima već je 1947. u industriji radilo 38,2% a 1986. čak 52,9% od ukupnog broja uposlenih doseljenika, pretežito Hrvata iz Dalmacije, ali i iz mnogih drugih kontinentalnih dijelova (npr. Međimurje) naše domovine.⁹ Taj pozitivni trend uvjetovan je prije svega relativno velikim brojem poslijeratnih migranata koji su u toj oblasti (snažan poslijeratni proces industrijalizacije) našli zaposlenje ali i značajnim porastom postotka ženske radne snage uposlene mahom u tekstilnoj industriji.¹⁰ Dodavši tome i skok udjela uposlenih u građevinarstvu sa 15,5% (1947) na 18% (1986) dolazimo do imponzantne veličine, prema kojoj je u sektoru sekundarnih djelatnosti 1986. bilo uposleno čak 2/3 od ukupne mase radno aktivnih doseljenika koji su se u tu zemlju doselili iz Hrvatske i Makedonije (osjetno manje iz Srbije i Slovenije).¹¹ Takav nagli porast i dostignuti broj uposlenih u sektoru sekundarnih djelatnosti, uz istovremeni pad u sektoru primarnih djelatnosti, znatno je utjecao na sliku cjelokupne socioekonomske strukture, pruživši uz ostale i brojčano vodećoj hrvatskoj emigraciji još veće mogućnosti adekvatnijeg uklapanja u ekonomske, a tim i u suvremene društvene tokove autohtone sredine.

Tercijarni sektor kao posebno indikativan za ocjenu, ne samo strukture radnoaktivnog dijela doseljeničke populacije nego i cjelokupnog stanja, odnosno kvalitete socioekonomske strukture, generalno uzevši, pokazuje progresivni razvijeni trend. Naime, u tom je sektoru godine 1947. radilo 11,2% a 1986. 16,5% od ukupnog broja uposlenih doseljenika,¹² a ono što posebno upada u oči jest nagli porast i relativno velik broj uposlenih žena. U domeni tercijarnih djelatnosti radilo je 1947. više od 1/3 a 1986. već blizu 3/4 od ukupno uposlenih žena (pretežno iz Hrvatske), pri čemu je ta snaga u spomenutom sektoru godine 1986. činila većinu uposlenih. Mogli bismo slobodno ustvrditi da je tercijarni sektor gotovo isključivo rezerviran za ženski dio doseljene populacije jer je u njemu godine 1986, u odnosu na ukupan broj uposlenih, radilo svega 3% muškaraca prema gotovo 14% žena.¹³ Dojam je još spektakularniji usporedimo li pad muške radne snage i porast ženske radne snage u tom sektoru 1947. i 1986. Prema tabelarnom prilogu (tablica 1), uzevši kao bazu komparacije ukupnu masu uposlenih, u sektoru tercijarnih djelatnosti radilo je 10,1% muškaraca 1947, a samo 3% godine 1986, što čini relativni pad od oko 3000%. Uz istu bazu komparacije, postotak ženske radne snage povećao se u spomenutom sektoru 1,1% (1947) na 13,5% (1986), što čini relativni porast od cca 1300%.

Međutim, unatoč navedenim pokazateljima, koji očito ukazuju na pozitivni razvoj, suvremenom strukturom aktivnog dijela naše doseljeničke populacije u Australiji ipak ne možemo biti zadovoljni, pored ostalog, jer:

9 Usporedi tablicu 1.

10 Isto.

11 Isto.

12 Usporedi tablicu 1.

13 Isto.

- Najveći dio doseljenika čini nekvalificirana radna snaga. Naime, od ukupne mase uposlenih svega je 1,3% otpadalo na visokokvalificirane stručnjake raznih profila, oko 24% na kvalificiranu i polukvalificiranu radnu snagu u procesu proizvodnje, dok golemi ostatak od gotovo 3/4 čini nekvalificirana radna snaga, mahom uposlena u industriji (pomoćni i priučeni radnici), građevinarstvu (tzv. "zemljani radovi") i poljoprivredi (sezonska radna snaga) (8; 12; 18).

- Uz nešto polukvalificirane (radi se o tzv. "internim kvalifikacijama", dakle, o priučenim radnicima), ženska radna snaga gotovo je u cijelosti nekvalificirana i sektorski neadekvatno zastupljena, o čemu svjedoče pokazatelji tabelarnog priloga (tablica 1). Naime, godine 1986. na visokokvalificiranu stručnu žensku radnu snagu otpadalo je svega oko 2,5% od ukupnog broja uposlenih doseljenika (8; 12; 18). Sve ostalo činile su nekvalificirane ili u najbolju ruku polukvalificirane radnice, mahom uposlene u tekstilnoj industriji (oko 15% od ukupnog broja uposlenih žena).¹⁴

- Bez obzira na znatni porast ženske radne snage u strukturi uposlenih doseljenika, ona je relativno, tj. u odnosu na ukupan broj aktivne populacije 1986. činila tek 17% te mase.¹⁵

- U tercijarnom sektoru, kao posebno indikativnom za socioekonomsku integraciju i standard, uz relativno mali broj uposlenih, ni kvalifikacijska struktura ne zadovoljava. U tom je sektoru, naime, godine 1986. radilo svega 16% od ukupne mase uposlenih, od čega je na žensku, mahom nekvalificiranu i polukvalificiranu, radnu snagu otpadalo gotovo tri četvrtine.¹⁶

- Tercijarni sektor je upravo eklatantni primjer slabosti koje opterećuju strukturu uposlenih doseljenika, pored ostalog, i zbog neadekvatnog rasporeda radne snage u njemu te odnosa na relaciji muškarci-žene. Naime, u tom je sektoru godine 1986. radilo svega 3% muškaraca a čak 13,5% žena od ukupne mase uposlenih, pri čemu je samo u jednom segmentu tog sektora - ugostiteljstvu i turizmu - radilo 0,8% muškaraca i 12,9% žena.¹⁷ Drugim riječima, u odnosu na ukupan broj uposlenih u sektoru tercijarnih djelatnosti čak 80% radne snage zbijeno je u segmentu "ugostiteljstva i turizma" a i u tom segmentu gotovo 90% čini nekvalificirana ženska radna snaga, mahom zaposlena u ugostiteljstvu.

- U pogledu uspješne ekonomske pa i društvene integracije najindikativniji dio tercijarnog sektora, kao i čitave strukture, "društvene službe" (administracija) ima apsolutno i relativno vrlo mali broj uposlenih doseljenika (pretežno Hrvata), što možemo smatrati jednim od najznačajnijih pokazatelja ekonomske i društvene integracije kao i poslijeratnoga socioekonomskog statusa doseljenika iz južnoslavenskih zemalja u Australiji.

Uzevši, dakle, u obzir navedene negativne elemente, bez obzira na inače progresivni poslijeratni razvojni trend, strukturu uposlenih doseljenika u Australiji još uvijek ne možemo smatrati zadovoljavajućom.

U želji da poslijeratnu strukturu uposlenih emigranata (prema sektorima djelatnosti i kvalifikacijskoj strukturi), smjestimo u autohtone relacijske okvire, pokušat ćemo

14 Usporedi tablicu 1.

15 Isto.

16 Usporedi tablicu 1.

17 Isto.

međusobno usporediti strukture radnoaktivne populacije doseljenika triju vodećih europskih grupacija u Australiji (talijanska, grčka, jugoslavenska), pri čemu će nam kao baza poslužiti struktura uposlenih zemalja imigracije.

Polazeći od pokazatelja tabelarnog priloga (tablica 2) koji se odnose na primarni sektor djelatnosti, već je na prvi pogled vidljivo da su se postotku uposlenih Australijanaca u tom sektoru najviše približili brojeano vodeći Talijani. Jugoslavensko doseljeničtvo na tom je planu bliže Grcima a osjetno zaostaje, ne samo u odnosu na Australijance, već i u odnosu na talijansku imigraciju. Naime, uspoređujući postotke uposlenih u primarnom sektoru, a uzevši kao bazu komparacije zemlju imigracije, ispada da su Talijani, ravnajući se prema ukupnom broju radnoaktivne populacije, imali 30%, Hrvati i Makedonci (uz relativno malobrojne pripadnike ostalih južnoslavenskih naroda) 150% a Grci čak preko 200% više uposlenih u tom sektoru djelatnosti od Australijanaca. Prema tome, sudeći, uz ostalo, i prema postotku uposlenih (jedno od mjerila ekonomske nerazvijenosti) u primarnom sektoru, nismo pogriješili kada smo ustanovili da poslijeratne strukture uposlenih doseljenika s južnoslavenskog prostora nije zadovoljavajuća, ni sama po sebi, a još manje u poređenju s australijskom ili čak talijanskom strukturom, pri čemu nije nimalo utješno što su doseljenici s teritorija Jugoslavije u pogledu postotka uposlenih u primarnom sektoru imali manje uposlenih od Grka.

Što se sekundarnog sektora tiče tu su, prema pokazateljima tabelarnog priloga (tablica 2), doseljenici s područja Jugoslavije, s obzirom na vlastitu sektorsku distribuciju radne snage, bar naizgled, u najpovoljnijem položaju. Naime, u industriji i građevinarstvu oni su godine 1986. imali 70,9%, Talijani 62,9%, Grci samo 24,9% a Australija kao cjelina 44,2% od ukupnog broja uposlene radne snage. Međutim, određena prednost doseljenika s područja Jugoslavije na tom planu samo je prividna jer ju kvalifikacijska struktura uvelike potire. Ti su doseljenici, naime, u tom sektoru imali 26,2%, Talijani 35,9% a Grci samo 15,0% (jedan od indikatora nerazvijene strukture) kvalificirane radne snage, dok je Australija kao cjelina imala 41,2% (8; 12; 15). Prema tome, i u sektoru sekundarnih djelatnosti Talijani su kvalitetom osjetno bliži australijskom uzoru od doseljenika s teritorija Jugoslavije.

Međutim, tek usporedbom udjela (%) uposlenih u tercijarnom sektoru otkrivamo pravu vrijednost i poziciju poslijeratne strukture radnoaktivnih doseljenika s teritorija Jugoslavije u Australiji.

Od ukupnog broja aktivne populacije emigranata, u tom je sektoru godine 1986. bilo uposleno 16,5% doseljenika iz Jugoslavije, 21,7% Talijana, 34% Grka (samo naizgled začuđujuće) i čak bliizu 50% Australijanaca. Sudeći prema navedenim pokazateljima Grci su se u tom, po svemu najznačajnijem, sektoru najviše približili australijskom uzoru za kojeg, s obzirom na poznati odnos vladajućeg konzervativnog anglo-australijskog elementa prema doseljenim strancima, nije nikakovo čudo da apsorbira 50% od ukupnog broja vlastite radnoaktivne populacije. Međutim, analizirajući strukturu u tercijarnom sektoru, svake od navedenih europskih etničkih zajednica (i grupacija) i Australije ponaosob, vidljivo je (osim u slučaju Australije) da najveći dio uposlenih u tom sektoru, uz neznatni postotak polukvalificirane, čini nekvalificirana ženska radna snaga uposlena u ugostiteljstvu. Tako je primjerice godine 1986. u ugostiteljstvu (broj je uposlenih u turizmu zanemariv) radilo 15,1% od ukupnog broja zaposlenih Talijana, pri čemu su žene činile gotovo polovinu tog postotka. Grka je u ugostiteljstvu iste godine bilo uposleno 34%, od čega je na nekvalificiranu i polukvalificiranu žensku radnu snagu otpadalo čak 27,1% ili 80% od

ukupnog broja uposlenih u tom segmentu tercijarnih djelatnosti. Doseljednici s teritorija Jugoslavije u tom su pogledu stajali najlošije, jer je od ukupno 13,7% uposlenih u ugostiteljstvu, čak 12,9% ili više od 90% otpadalo na nekvalificiranu žensku radnu snagu.¹⁸ S druge strane, Australijanaca je u segmentu "turizam i ugostiteljstvo" iste godine bilo uposleno 10% od čega je približno polovina otpadala na ugostiteljstvo a polovina na specijalizirane stručnjake uposlene u turizmu (12:57).

Prema tome, relativno visok postotak pripadnika vodećih europskih etničkih zajednica (skupina) Australije uposlenih u sektoru tercijarnih djelatnosti de facto je rezultat iznimno visokog udjela ženske, mahom nekvalificirane radne snage uposlene u segmentu ugostiteljstva, što možemo, u odnosu na spomenute strukture smatrati još jednim od pokazatelja njihova socioekonomskog položaja u autohtonoj sredini. U tom pogledu, tj. u pogledu broja nekvalificirane ženske radne snage uposlene u oblasti ugostiteljstva, doseljednici s teritorija bivše države stoje, kao što smo pokazali, čak slabije od Grka što, uz ostalo, ukazuje i na njihov stvarni socioekonomski položaj u toj zemlji.

S druge strane, svi ostali segmenti tercijarnog sektora, a posebno najindikativniji - društvene službe (administracija) - ukazuju na izrazitu supermaciju anglo-australijske većine ili bolje rečeno njihova vladajućeg sloja. Naime, u spomenutom je segmentu tercijarnih djelatnosti godine 1986. radilo 28% od ukupnog broja uposlenih Australijanaca, 4,3% od ukupno uposlenih Talijana, 3,5% Grka i svega 1,3% od ukupnog broja uposlenih doseljednika iz Jugoslavije.¹⁹ Drugim riječima, Talijani su u spomenutom segmentu 1986. imali tri, Grci dva i po a Australijanci čak preko dvadeset puta više uposlenih od doseljednika s područja Jugoslavije. Dakle, i u tom pogledu emigracija iz Jugoslavije drži iritirajuće posljednje mjesto. U kontekstu struktura aktivnog stanovništva vodećih europskih etničkih zajednica, uz ostale, i navedeni pokazatelji upućuju na relativno težak socioekonomski položaj te populacije u novoj sredini.²⁰

I u pogledu broja visokokvalificiranih stručnjaka doseljednici iz Jugoslavije apsolutno (udio u ukupnom broju uposlenih) i relativno, tj. u poređenju s brojčano vodećom talijanskom etničkom zajednicom i australijskim uzorom, osjetno zaostaju. Oni su, naime, 1986. u strukturi uposlenih imali samo 1,3% visokokvalificiranih stručnjaka, Talijani 2,1%, Grci 1,2% a Australija kao cjelina čak blizu 12% (8:3,31). Prema tome, struktura doseljednika s područja Jugoslavije, i po navedenim pokazateljima, bliža je grčkoj nego talijanskoj, a australijski je predložak (struktura uposlenih), u tom pogledu, za dvije vodeće europske etničke zajednice i doseljednike s područja Jugoslavije u dogledno vrijeme teško dostižan. Dodavši navedenom još i najmanji (u usporedbi vodećim europskim etničkim zajednicama i Australijom kao cjelinom) udio zaposlenih žena u ukupnoj masi radnoaktivne populacije, valja nam zaključiti da je suvremena struktura zaposlenih doseljednika s područja Jugo-

18 Usporedi tablicu 2.

19 Vidi tablicu 2.

20 Postoji, doduše, i nemali broj iznimaka, osobito među hrvatskim doseljedništvom u toj zemlji. Naime, neki od njih uposleni u sektoru sekundarne djelatnosti (posebice naši zidari, tesari i građevinski poduzetnici) imaju bolji socioekonomski položaj, odnosno imućniji su od mnogih doseljednika uposlenih u oblasti tercijarne djelatnosti.

slavije općenito bliža grčkoj nego talijanskoj, te da će proći još dosta vremena da se kvalitetom približi australijskom uzoru i tako popravi socioekonomski i društveni položaj emigracije s ovih prostora u Australiji.

Međutim, bez obzira na spomenute strukturalne slabosti, recentna struktura uposlenih doseljenika s područja Jugoslavije, u odnosu na prijeratnu i međuratnu, općenito pokazuje pozitivni razvojni trend. S druge strane, uključivanjem sve većeg broja mladih i školovanih Hrvata i Makedonaca (pretežni dio emigranata) kao i pripadnika ostalih nacija s južnoslavenskog prostora rođenih u Australiji u ekonomske i društvene tokove te zemlje, ta će se struktura u budućnosti zacijelo i znatno popraviti.²¹

Tablica 1. Struktura uposlenih doseljenika iz jugoslavenskih zemalja u Australiji prema sektorima djelatnosti 1947. i 1986. (u %)

Djelatnost	1947.			1986.		
	m	ž	uk.	m	ž	uk.
<i>Primarna:</i>						
Poljoprivreda (ratarstvo i stočarstvo)	19.2	0.8	20.0	7.9	0.1	8.0
Šumarstvo	1.1	-	1.1	1.0	-	1.0
Ribarstvo	0.9	-	0.9	0.5	-	0.5
Rudarstvo	10.2	-	10.2	0.5	-	0.5
Ukupno	31.4	0.8	32.2	9.9	0.1	10.0
<i>Sekundarna:</i>						
Industrija	36.5	4.7	38.2	50.0	2.9	52.9
Gradevinarstvo	15.4	0.1	15.5	18.0	-	18.0
Ukupno	51.9	1.8	53.7	68.0	2.9	70.9
<i>Tercijarna:</i>						
Transport i komunikacije	2.1	0.1	2.2	1.2	-	1.2
Trgovina i financije	3.0	0.2	3.2	0.2	0.1	0.3
Ugostiteljstvo i turizam	3.9	0.2	4.1	0.8	12.9	13.7
Društvene službe (administracija i sl.)	1.1	0.6	1.7	0.8	0.5	1.3
Ukupno	10.1	1.1	11.2	3.0	13.5	16.5
Neadekvatno opisana djelatnost	2.3	0.2	2.5	2.0	0.6	2.6
Sveukupno	96.1	3.9	100.0	82.9	17.1	100.0

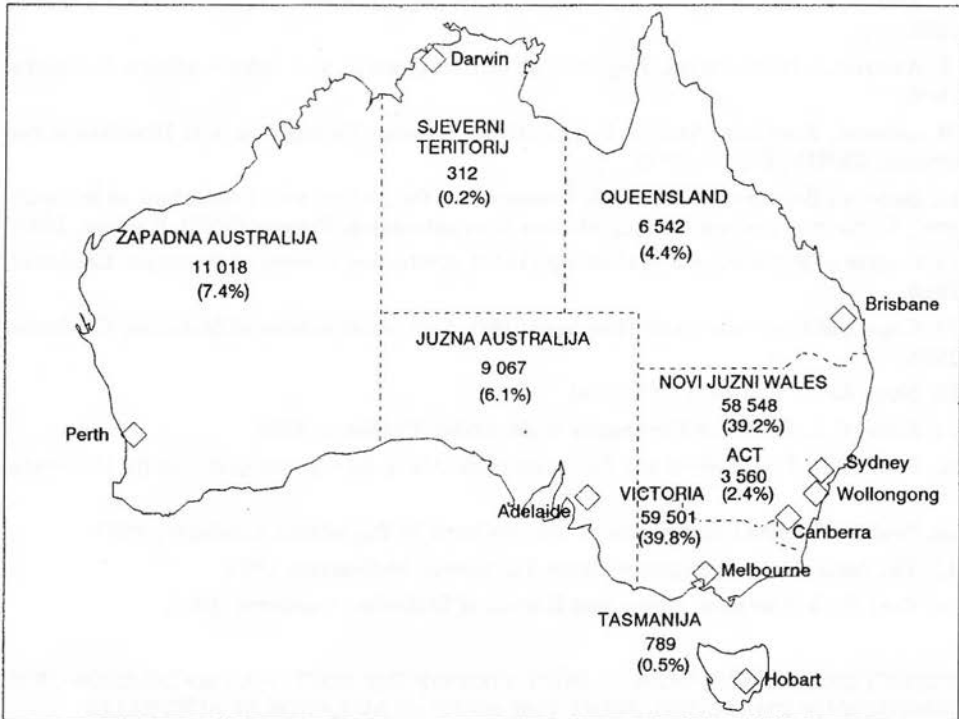
Izvori: (1),(5),(15),(16),(18)

Napomena: Nomenklatura i grupiranje segmenata djelatnosti prilagođeni su europskim standardima.

²¹ Prema posljednjem popisu stanovništva (Census '86) u Australiji se nalazilo okruglo 180.000 (uključivši sve generacije blizu 350.000) doseljenika s područja Jugoslavije, od čega na Hrvate otpada skoro 60%.

Tablica 2. Usporedni prikaz strukture uposlenih Australijanaca, Talijana, Grka i do-seljenika iz Jugoslavije prema sektorima djelatnosti (% - 1986)

Djelatnost	Australija			Italija			Grčka			Jugoslavija		
	m	ž	uk.	m	ž	uk.	m	ž	uk.	m	ž	uk.
<i>Primarna:</i>												
Poljoprivreda	3.0	0.1	3.1	4.0	0.2	4.2	11.2	0.2	11.4	7.9	0.1	8.0
Šumarstvo	0.1	-	0.1	0.2	-	0.2	1.0	-	1.0	1.0	-	1.0
Ribarstvo	0.3	-	0.3	0.7	-	0.7	0.7	-	0.7	0.5	-	0.5
Rudarstvo	0.5	-	0.5	0.2	-	0.2	0.0	-	0.0	0.5	-	0.5
Ukupno	3.9	0.1	4.0	5.1	0.2	5.3	12.9	0.2	13.1	9.9	0.1	10.0
<i>Sekundarna:</i>												
Industrija	29.0	3.4	32.4	31.5	2.2	33.7	10.0	5.4	15.4	50.0	2.9	52.9
Gradevinarstvo	11.8	-	11.8	29.2	-	29.2	24.9	-	24.9	18.0	-	18.0
Ukupno	40.8	3.4	44.2	60.7	2.2	62.9	34.9	5.4	40.3	68.0	2.9	70.9
<i>Tercijarna:</i>												
Transport i komunikacije	4.4	0.6	5.0	1.7	-	1.7	1.9	-	1.9	1.2	-	1.2
Trgovina i financije	2.7	1.4	4.1	0.4	0.2	0.6	0.4	0.2	0.6	0.2	0.1	0.3
Ugostiteljstvo i turizam	2.8	7.2	10.0	2.8	12.3	15.1	1.4	27.1	28.5	0.8	12.9	13.7
Društvene službe (administracija i sl.)	14.5	13.5	28.0	3.4	0.9	4.3	3.0	0.5	3.5	0.8	0.5	1.3
Ukupno	24.4	22.7	47.1	8.3	13.4	21.7	6.7	27.8	34.5	3.0	13.5	16.5
Neadekvatno opisana djelatnost	3.9	0.8	4.8	5.6	4.5	10.1	10.5	1.6	12.1	2.0	0.6	2.6
Sveukupno	73.0	27.0	100.0	79.7	20.3	100.0	65.0	35.0	100.0	82.9	17.1	100.0

Slika 1. Prostorni raspored doseljenika rođenih u jugoslavenskim zemljama (recentna situacija)

0,1% - u odnosu na ukupnu populaciju Australije.

4,7% - u odnosu na ukupno doseljenu populaciju rođenu u prekomorskim zemljama.

LITERATURA

1. Australian Immigration Consolidated Statistics (1970), Australian Bureau of Statistics, Canberra, 1971.
2. Australian Immigration Consolidated Statistics (1974), Australian Bureau of Statistics, Canberra, 1975.
3. Australian Immigration Consolidated Statistics (1978), Australian Bureau of Statistics, Canberra, 1979.
4. Australian Immigration Consolidated Statistics (1983), Australian Bureau of Statistics, Canberra, 1984.
5. Australian Immigration Consolidated Statistics (1986), Australian Bureau of Statistics, Canberra, 1987.

6. Australian Immigration, Department of Immigration and Ethnic Affairs, Canberra, 1973.
7. Australian Immigration, Department of Immigration and Ethnic Affairs, Canberra, 1976.
8. Australian Immigration, Department of Immigration and Ethnic Affairs, Canberra, 1986.
9. Banović, Branimir. Analiza kvantitativnih pokazatelja iseljavanja iz Hrvatske u Australiju, ZAMIN, Zagreb, 1978.
10. Banović, Branimir. "Histoire de l'emigration Yougoslave vers l'Amerique et le Pacifique", Revue europeenne des migrations internationales, Volume 6-N⁰2, Poitiers, 1990.
11. Census of Population and Housing (1947), Australian Bureau of Statistics, Canberra, 1948.
12. Census of Population and Housing (1986), Australian Bureau of Statistics, Canberra, 1988.
13. Novo doba, Sydney, 17.XII 1986.
14. Price, C.A. Southern Europeans in Australia, Canberra, 1963.
15. Price, C.A. The Method and Statistics of Southern Europeans in Australia, Canberra, 1963.
16. Profile 86'-1986 Census data of persons born in Yugoslavia, Canberra, 1987.
17. Tkalčević, Mate. Immigrants from Yugoslavia, Melbourne, 1979.
18. Year Book Australia, Australian Bureau of Statistics, Canberra, 1988.

STRUCTURAL CHANGES AS AN INDICATOR OF THE POST-WAR SOCIO-ECONOMIC POSITION OF EMIGRANTS FROM THE SOUTHSLAV LANDS IN AUSTRALIA

SUMMARY

On the basis of primary sources (the statistics of the immigration country) the text attempts to show certain structural changes as indicators of the recent socio-economic position of emigrants from the Yugoslav lands (the territory of ex-Yugoslavia) in Australia. Namely, it is a known fact that certain elements of demographic structure (especially its economic segment) may provide a relatively certain, although not the only indicator on the socio-economic position of the population of a given area. In this concrete case the analysis is concerned with the immigrant population from the Yugoslav area in Australia. In this country, according to the data of the last census (1986) there were 180.000 (350.000 in all generations) immigrants from the area of Yugoslavia, of which Croats constituted over 50%. Due to the insufficient scope and diversification of Australian immigration statistics, which despite the diverse national structure of immigrants from (ex-)Yugoslavia continue to register them under the collective title "Yugoslav" (the partial change was made only in the last census), at present it is impossible to fully analyse the socio-economic position of Croats on the Australian continent. However, taking into consideration the number of Croatian immigrants and their ponder in the total mass of immigrants from the South Slav area, the fact remains that the data on the contemporary socio-economic position of "Yugoslav" immigrants, seen through the prism of certain structural changes, applies mostly to them.